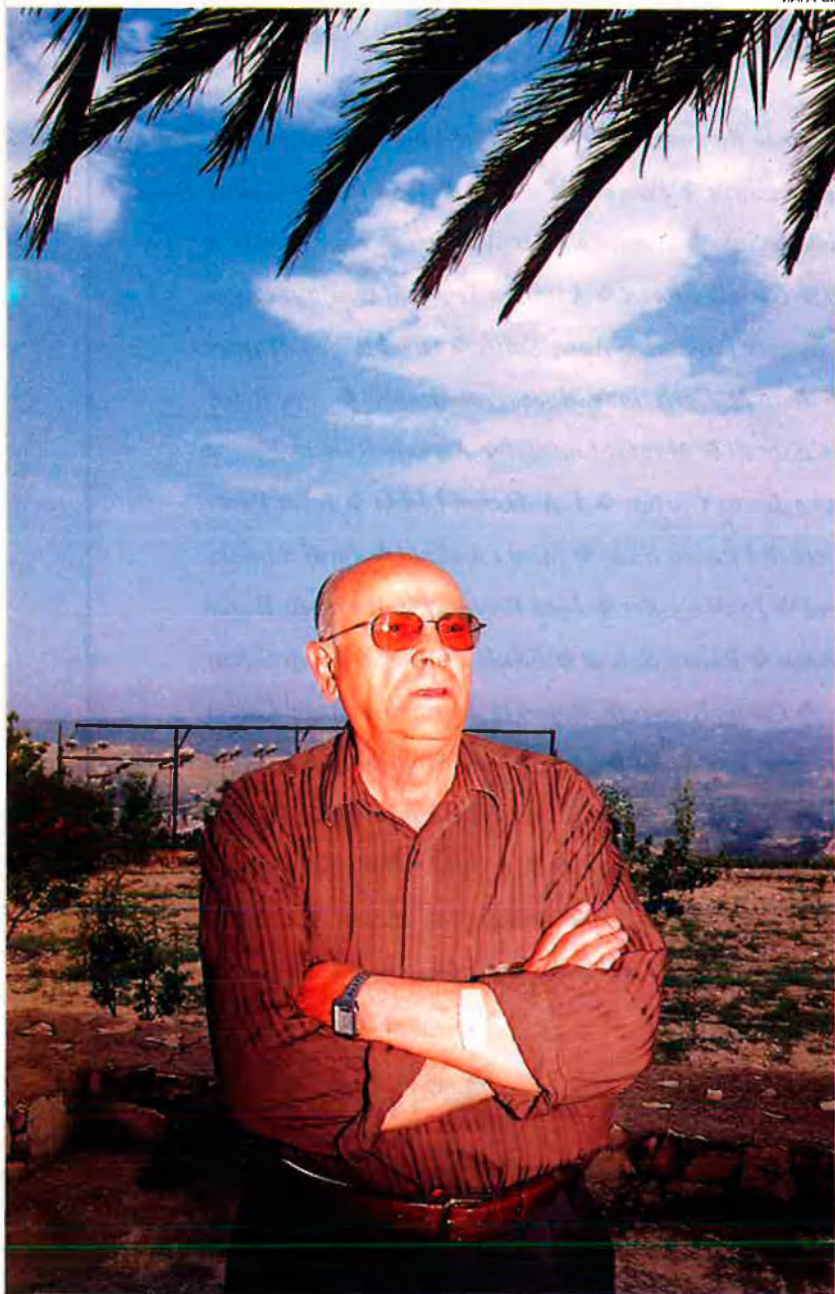

Bernat Capó, rescatador de costums

Observador insadollable a la percaça de costums i lleis populars, ha recorregut de dalt a baix la comarca de la Marina per tal de ser testimoni fidel del passat i transmissor d'aquell tresor a les generacions futures.

RAFA GIL

Bernat Capó, escriptor i periodista, nascut a Benissa (Marina Alta) l'any 1928, ha dedicat la seua producció literària a ensenyar el passat a qui no ha arribat a temps a conèixer-lo o a qui, volent o sense voler, l'haja oblidat. Els seus llibres i articles periodístics apareguts al diari *Información* d'Alacant descriuen d'una manera senzilla un bon grapat de referències que conformen la manera de ser més genuïna del nostre poble. Darrerament, la seua tasca s'ha vist reconeguda amb la constitució del Premi Bernat Capó de cultura popular, impulsat per Edicions del Bullent, que, aprofitant l'avinentesa, ha reeditat el seu *Costumari valencià*, un esforç autèntic i disciplinat per recuperar des de l'observació directa, i des de la memòria, el lligam de la terra amb el passat anònim.

—*Com va nàixer la idea de fer-se rescatador de costums?*

—Em vaig adonar de la particularitat de les històries que explicàvem entre els amics del poble quan ens aplegàvem a sopar. En aquelles reunions evocàvem maneres de fer, de treballar i de viure de la contrada, heretades dels avantpassats catalans, que són úniques dels valencians. Va ser aquest sentiment de singularitat del nostre poble que em va conduir definitivament a mamprendre el projecte del costumari, a deixar constància escrita del que és i ha estat la forma de viure en aquestes terres. També hi va contribuir la idea que la meua faena poguera servir als estudiosos que s'acostaren al País Valencià. Però, sobretot, l'estímul més fort va ser contribuir al llegat per a les generacions futures amenaçades per aquest present canviant que ens porta el final del segle XX amb la seua vertiginosa evolució. Vaig pensar en els xiquets i xiquetes de les ciutats i dels pobles que desconeixen bona part del món rural i del seu llenguatge, que va ser durant segles el microcosmos dels seus avantpassats. Per exemple, la batuda, tu que ets de ciutat, saps què vol dir això de la batuda?

—*Jo diria que significa escorcollar un espai, no?*

—Sí, això és el que diu el diccionari, però si preguntes als més vells et diran que batuda és llançar el blat a l'era, agafar el mul posar-li el trull darrere i tot

cantant-li: ala, ala, ala, fer-lo rodar i rodar, fins que el blat solta l'espiga. Després se separa la palla i es llança a l'aire, de manera que el vent s'endu el pallsuet xicotet i el blat es queda a terra. Què et pareix?

—Llegint els seus articles de costums vénen ganes de viatjar i de comprovar per u mateix com són de meravellosos els nostres paisatges.

—És precisament això el que he volgut sempre. Provocar per tal que la gent viatge pel país i que el conega. Si un s'estima el seu país i vol conèixer-lo, cal que el xafe, que el grapege pam a pam. La resta és literatura.

—El procés de reconstrucció nacional a casa nostra ha atorgat més importància a les formulacions teòriques que a les manifestacions culturals i als costums?

—Al País Valencià, ha prevalgut en els darrers vint-i-cinc anys una explicació nacional de base racionalista a partir del fusterianisme; això ha influït en l'oblit de l'aspecte més folklòric dels valencians. Les formulacions doctrinals que guien els grups dirigents de les societats són un pressupòsit fonamental en els processos de redreçament nacional, però si no tenim en compte la cultura popular és com si començarem la casa per la teulada. D'altra banda, i al meu parer, és menester que l'intel·lectual col·labore i trebal·le per la política, però que ho faça sempre des de fora i sense entrar en els partits polítics, com va passar en alguns partits del País Valencià en les darreres eleccions estatals.

—La literatura costumista ha estat un gènere poc valorat entre els lletraferits?

—Potser ha estat un dels més injustament valorats, com una variant més del realisme que ha estat en moltes èpoques menyspreada. Però, com passa en altres cultures, la dels valencians ha tingut una necessitat vital de retrobar-se a ella mateixa, perquè la història li ha estat adversa i ha viscut un procés més o menys acusat d'alienació. La literatura de costums, en aquest sentit, serveix per a explicar-nos a nosaltres mateixos, sense interferències, des de les arrels més profundes del poble.

—Iniciatives com el Premi Bernat Capó de cultura popular afavoreix la restitució del prestigi al gènere costumista?

—El Premi serveix, sobretot, per fer convergir molts dels treballs i de les vies d'estudi obertes en l'estudi de la cultura popular.

—La passió pel món rural que es manifesta sobradament al Costumari valencià es pot considerar una

constant al llarg de tota la seua producció literària?

—Potser és una qüestió atàvica, encara que, ni mon pare ni el meu avi van ser llauradors. Sí que és cert que els primers Capó mallorquins que vingueren a la Marina al voltant de l'any 1620, treballaven el camp. Però, sobretot ho fa el viure ací, a Benissa. Si haguera viscut a Alacant o a València estic convençut que hauria tirat per un altre cantó. La meua literatura és rural si ens atenem al fet que el meu paisatge ho és. La ruralia dels meus llibres representa la vida de poble on els oficis tenen uns atributs propis i personals i on la gent viu i fa festa lluny de l'estrès i dels calendaris laborals de la societat actual. Tot aquest món rural, si es busca encara es pot trobar. Intente acostar dos mons desconeguts entre si: la ciutat i el camp.

—Aquest acostament entre ciutat i poble és la finalitat dels articles apareguts a Informació d'Alacant sota el nom de "Coses de poble"?

—Jo sóc l'escriptor de poble que fa articles de costums i que els adreça a un lector de ciutat que desconeix el món rural. D'ací el to didàctic dels articles. A més a més, el lector del diari *Informació* pertany, sobretot, a l'àmbit de la ciutat d'Alacant i a la seua àrea d'influència i, per tant, es tracta d'una població vinguda d'indrets diferents que no pertanyen al nostre món de tradicions, però, com que viuen tan a prop, és absolutament necessari que les coneguen. Aquesta era la intenció de "Coses de poble", donar-les a conèixer.

—Què pensa de l'arribada d'immigrants i turistes tan massiva que comarques com la Marina viuen des dels anys 60. Quina repercussió pot tenir sobre la identitat col·lectiva dels valencians?

—Jo parlaria de dues conseqüències. La primera, que ens estem venent el terreny, cedint la propietat del nostre entorn, de la nostra terra, a gent vinguda d'altres llocs, que

pertanyen a un món de tradicions diferent del nostre. La segona, que aquesta situació amenaça indubtablement de distorsionar la nostra realitat.

—Què enyora més del passat, de quan vostè era un xiquet i el món rural de tradicions i costums ancestrals encara era una realitat viva al seu poble?

—Fonamentalment dues coses: la xarradeta al foc a l'hivern i traure la cadira a la porta de casa durant l'estiu per fer un poc de tertúlia. Però les dues les podríem resumir en una sola: enraonar. És açò el que més enyora. Avui dia, s'ha perdut el costum de fer conversa amb qualsevol excusa i sense motiu aparent.

Bernat Capó fa reviscolar molts costums del passat, amb el desig que el temps no els ensorre. Aquest escriptor i periodista benisser assegura que, si haguera viscut a València o Alacant, "hauria tirat per un altre cantó".

"Del passat enyore la xarradeta al foc a l'hivern i traure la cadira a la porta de casa durant l'estiu per fer un poc de tertúlia: enraonar. Avui dia, s'ha perdut el costum de fer conversa amb qualsevol excusa i sense motiu aparent."

Alícia Toledo